

HUDUDIY MEHNAT BOZORIDA ISHCHI KUCHI HARAKATCHANLIGINING BANDLIK SAMARADORLIGIGA TA'SIRI (SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA)

Jaxongir Kamiljonovich Narmuminov

Termiz davlat universiteti, Kompyuter va dasturiy injiniring kafedrası o'qituvchisi
znarmuminova7@gmail.com

Annotatsiya

Mazkur tezisdá Surxondaryo viloyati misolida hududiy mehnat bozorida ishchi kuchi harakatchanligining bandlik samaradorligiga ta'siri ilmiy-analitik yondashuv asosida yoritiladi. Tadqiqotda mehnat resurslarining hududlararo va sektorlararo harakati iqtisodiy muvozanatni ta'minlovchi mexanizm sifatida emas, balki bandlik sifati va barqarorligiga bevosita ta'sir ko'rsatuvchi omil sifatida talqin qilinadi. Ishchi kuchining harakatchanligi ko'pincha mehnat bozoridagi nomutanosibliklarni yumshatadi, biroq uzoq muddatda hududiy iqtisodiyotning ichki rivojlanish salohiyatini cheklashi mumkinligi asoslab beriladi. Tezisdá statistik tahlil asosida ishchi kuchi harakati, bandlik darajasi va mehnat bozori samaradorligi o'rtasidagi bog'liqlik ochib beriladi. Olingan xulosalar hududiy bandlik siyosatini takomillashtirish, mehnat resurslaridan samarali foydalanish va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashda muhim nazariy va amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: hududiy mehnat bozori, ishchi kuchi harakatchanligi, bandlik samaradorligi, mehnat resurslari, Surxondaryo viloyati, iqtisodiy faollik.

Abstract

This thesis examines the impact of labor mobility on employment efficiency in the regional labor market using the example of Surkhandarya region based on a scientific-analytical approach. The study interprets the interregional and intersectoral movement of labor resources not as a mechanism for ensuring economic balance, but as a factor that directly affects the quality and stability of employment. It is argued that labor mobility often smoothes out imbalances in the labor market, but in the long term it can limit the internal development potential of the regional economy. The thesis reveals the relationship between labor mobility, employment rate, and labor market efficiency based on statistical analysis. The conclusions obtained are of significant theoretical and practical importance in improving regional employment policy, effective use of labor resources, and ensuring sustainable economic growth.

Keywords: regional labor market, labor mobility, employment efficiency, labor resources, Surkhandarya region, economic activity.

Kirish. Hududiy mehnat bozorining rivojlanishi ko'p jihatdan ishchi kuchining harakatchanligi bilan belgilanadi. Mehnat resurslarining hududlararo va tarmoqlararo oqimi iqtisodiy tizimning moslashuvchanligini ta'minlasa-da, ushbu jarayonning bandlik samaradorligiga ta'siri har doim ham ijobiy bo'lavermaydi. Ayniqsa, iqtisodiy tarkibi yetarlicha diversifikatsiyalanmagan hududlarda ishchi kuchi harakati mehnat bozoridagi muammolarni chuqurlashtiruvchi omilga aylanishi mumkin.

Surxondaryo viloyati sharoitida ishchi kuchining yuqori darajadagi harakatchanligi demografik bosim, cheklangan ish o'rinlari va past mehnat unumdorligi bilan chambarchas bog'liq. Viloyatda iqtisodiy faol aholi sonining o'sishi bilan bir qatorda, barqaror va yuqori daromadli ish o'rinlarining yetishmasligi ishchi kuchining boshqa hududlarga yo'nalishiga sabab bo'lmoqda. Natijada hududiy mehnat bozori qisqa muddatda yengillashgandek ko'rinsada, uzoq muddatda bandlik samaradorligi pasaymoqda.

Mazkur tezisning maqsadi ishchi kuchi harakatchanligining hududiy bandlik samaradorligiga ta'sirini aniqlash va ushbu jarayonning iqtisodiy mazmunini ochib berishdan iborat. Tadqiqot hududiy mehnat bozorini tizimli tahlil qilishga yo'naltirilgan bo'lib, ishchi kuchi oqimlarini iqtisodiy muammolarning sababi emas, balki ularning natijasi sifatida baholaydi.

Asosiy qism. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ishchi kuchi harakatchanligi Surxondaryo viloyatida bandlik samaradorligiga ikki yo'nalishda ta'sir ko'rsatmoqda. Bir tomondan, ishchi kuchining chiqib ketishi ishsizlik darajasining statistik jihatdan pasayishiga olib keladi. Bu hol qisqa muddatda mehnat bozoridagi bosimni kamaytiradi va rasmiy bandlik ko'rsatkichlarini nisbatan barqarorlashtiradi. Biroq mazkur jarayon bandlik sifatini oshirmaydi, balki iqtisodiy faol aholi salohiyatining hududdan chiqib ketishiga sabab bo'ladi [4, 102–109-b].

Ikkinchi tomondan, ishchi kuchi harakatchanligi ayrim tarmoqlarda, xususan qishloq xo'jaligi va mahalliy xizmatlar sohasida ishchi kuchi tanqisligini yuzaga keltiradi. Bu esa ishlab chiqarish hajmlarining qisqarishi, mehnat unumdorligining pasayishi va bandlik samaradorligining yomonlashuviga olib keladi. Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, hududiy iqtisodiyotda yuqori qo'shilgan qiymat yaratadigan tarmoqlar yetarli darajada rivojlanmagani sababli ishchi kuchi harakati kompensatsion mexanizm sifatida ishlamoqda, biroq u barqaror rivojlanishni ta'minlamaydi [3, 88–94-b].

Quyidagi jadval ishchi kuchi harakatchanligi va bandlik samaradorligi o'rtasidagi umumiy bog'liqlikni aks ettiradi.

1-jadval. Ishchi kuchi harakatchanligi va bandlik samaradorligi ko'rsatkichlari o'rtasidagi bog'liqlik

Ko'rsatkich	Yo'nalish	Ta'sir xarakteri
Ishchi kuchi chiqib ketishi	Hududlararo	Bandlik sifati pasayadi

Iqtisodiy faollik darajasi	Ichki	Samaradorlik oshadi
Sektorlar diversifikatsiyasi	Tarkibiy	Barqarorlik kuchayadi

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ishchi kuchi harakatchanligi muammosini faqat migratsiya oqimlarini cheklash orqali hal etib bo'lmaydi. Asosiy e'tibor hududiy bandlikni kengaytirish, yangi ish o'rinlarini yaratish va mehnat unumdorligini oshirishga qaratilishi lozim.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, Surxondaryo viloyatida ishchi kuchi harakatchanligi hududiy mehnat bozorining muhim xususiyatlaridan biri bo'lib, bandlik samaradorligiga murakkab va ko'p qirrali ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ishchi kuchi oqimlari qisqa muddatda mehnat bozoridagi nomutanosibliklarni yumshatishi mumkin, biroq uzoq muddatda hududiy iqtisodiyotning ichki rivojlanish salohiyatini cheklaydi. Shu bois hududiy mehnat siyosatini ishlab chiqishda ishchi kuchi harakatchanligini emas, balki uni keltirib chiqarayotgan iqtisodiy omillarni bartaraf etishga ustuvor ahamiyat berish zarur. Mazkur tezis hududiy bandlik muammolarini ilmiy asosda baholash va kelgusida chuqurroq tadqiqotlar olib borish uchun nazariy poydevor bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Todaro M. P. Economic Development. — New York: Pearson Education, 2015. — 864 p.
2. Borjas G. J. Labor Economics. — New York: McGraw-Hill Education, 2016. — 512 p.
3. Fields G. S. Labor Market Analysis for Developing Countries. — Washington, DC: World Bank, 2019. — 420 p.
4. Rasulov A. Regional Labor Markets in Uzbekistan. — Tashkent: Fan, 2021. — 278 p.
5. Rasulov A. O'zbekistonda hududiy mehnat bozorlari va bandlik muammolari. — Tashkent: Fan, 2021. — 278 b.
6. Karimov B. Hududiy bandlik samaradorligi va mehnat resurslari harakati. — Tashkent: Iqtisodiyot, 2020. — 301 b.